

Lausuntopyyntö, työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §:n muuttamiseksi

Kunnanhallitus 03.03.2025 § 49
92/00.01.02.03/2025

Valmistelija

kunnanjohtaja Marjut Ahokas, marjut.ahokas@ilomantsi.fi.

Työ- ja elinkeinoministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta, vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain sekä rikosrekisterilain 6 b §:n muuttamisesta. Lausuntoa pyydetään koko mietinnöstä ja lausunnot pyydetään toimittamaan viimeistään 11.3.2025 Lausuntopalvelut.fi:n kautta.

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 20.2.2024 työryhmän valmistelemaan hankintalainsäädännön muutoksia pääministeri Petteri Orpon hallituksen hankintalakiin liittyvien hallitusohjelmakirjausten mukaisesti. Työryhmä päätti työnsä 30.11.2024 ja luovutti hallituksen esityksen muotoon laaditun ehdotuksensa työ- ja elinkeinoministeriölle tammikuussa 2025.

Hallitusohjelman jaksossa 6.2 Reilumman kilpailun Suomi todetaan, että hallitus tavoittelee keskipitkällä aikavälillä julkisista hankinnoista merkittävää kustannussäästöä turvatakseen laadukkaat palvelut.

Hallituksen esityksen tavoitteena on parantaa julkisten hankintojen tehokkuutta ja kustannussäästöjä sekä turvata laadukkaat julkiset palvelut. Hankintalakia uudistetaan muun muassa edistämällä markkinakartoitusta ja hankinnan huolellista valmistelua. Hallitusohjelman mukaisesti ehdotuksessa esitetään sidosyksiköiden käytön rajoittamista hankintojen toteuttamisessa asettamalla sidosyksikön omistukselle yleisen edun huomioon ottava vähimmäisomistusosuutta koskeva vaatimus, 10 %.

Esityksellä pyritään lisäämään erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten osallistumismahdollisuuksia julkisiin tarjouskilpailuihin sekä parannetaan hankintojen vastuullisuutta ja edistetään huoltovarmuuden ja turvallisuuden toteutumista myös sopimuskauden aikana. Ehdotuksella parannetaan myös hankintojen valvontaa.

Hallitusohjelmakirjausten toteuttamisen lisäksi mietinnössä esitetään tehtäväksi hankintalakiin ja erityisalojen hankintalakiin sekä rikosrekisterilakiin eräitä säädöshuoltoon liittyviä muita muutoksia. Lait on tarkoitettu tulevan voimaan 1.1.2026.

Esittelijä

kunnanjohtaja Ahokas Marjut

Päätösehdotus

Kunnanhallitus päättää todeta lausuntonaan seuraavaa:

Ilomantsin kunnanhallitus katsoo, että hankintalakiin esitetystä 10 %:n vähimmäisomistusvaatimuksesta tulee luopua tai vähimmillään säätää lakiin poikkeamismahdollisuus vähimmäisomistuksesta. Mikäli lakiin esitetty muutos etenee esitetyllä tavalla, tulee se vaikeuttamaan erityisesti pienten kuntien palvelujen järjestämistä sekä seutu- ja maakunnallista yhteistyötä. Pahimmillaan uudistuksella rikotaan toimivia yhteisesti

rakennettuja toimintamalleja ja rakenteita. Esitetty hankintalain muutos ei tue hallitusohjelman tavoitetta yksityiskohtaisen normiohjauksen vähentämisestä.

Ilomantsin kunnassa lakimuutos tarkoittaisi ravinto- ja puhtauspalveluiden, jätehuollon, pesulapalvelujen, kirjasto-, ict- sekä taloushallinnon palveluiden uudelleen järjestämistä. Lakimuutoksella tulisi olemaan merkittäviä seurauksia myös kuntien varautumisen ja huoltovarmuuden näkökulmista, kun kunta lakisääteisten palvelujen järjestäjänä olisi riippuvainen markkinaehtoisista palveluista. Kunnan on tuotettava palveluita myös silloin, kun se ei ole yksityisen sektorin näkökulmasta kannattavaa.

Uudistuksella tavoitellut hyödyt jäävät epäselviksi ja ovat epäsuhdassa uudelleenjärjestämisen aiheuttamaan työhön ja kustannuksiin. Työryhmämietinnön valmistelun aikana ei ole riittävästi selvitetty esityksen talousvaikutuksia kuntiin ja muihin toimijoihin.

Ilomantsin kunnanhallitus toteaa, että hallituksen tavoite markkinaehtoisien kilpailun edistämisestä on sinällään oikea ja kannatettava. Tavoitetta ei kuitenkaan saavuteta in house -sääntelyyn puuttumalla työryhmämietinnössä esitetyllä tavalla. Muutos saattaisi erityisesti pienet ja syrjäiset kunnat haastavaan tilanteeseen osaaajapulan ja heikon markkinatilanteen vuoksi. Riski hintojen nousulle on todellinen, sillä uudistus kadottaisi sidosyksikköjen kautta saadut volyymiedut.

Esityksen mukaan lakimuutoksen pitäisi tulla voimaan vuoden 2026 alusta alkaen. Ilomantsin kunta pitää vähimmäisvaatimuksena sitä, että lakiin kirjataan riittävän pitkä siirtymäaika palvelujen järjestämiseksi. Kunta esittää siirtymäajaksi vähintään viiden vuoden aikaa. Ilomantsin kunta perustelee esitystään palvelujen muutoksiin ja kilpailutusprosesseihin käytettävissä olevien henkilöstöresurssien rajallisuudella ja mahdollisten muutosten merkittävyydellä kuntapalveluihin ja -talouteen. Mikäli muutoksella halutaan saavuttaa sille asetetut tavoitteet pitää sen toteuttamiseen varata riittävä aika.

Lakiesityksessä ehdotettu § 65 markkinakartoituksen velvoittamisesta yli 10 miljoonan euron hankinnoissa ei juuri muuta tilannetta nykyisestä, sillä markkinakartoitus on jo käytössä isoissa hankinnoissa. Mikäli markkinakartoituksen käyttöä halutaan edistää, pitäisi eurorajan olla matalampi.

Voimassa oleva hankintalaki antaa mahdollisuuden hankinnan osiin jakamiseen, joskin lakiehdotuksessa esitetty pykälä 75 on aiempaa velvoittavampi. Esitys kannustaa aiempaa vahvemmin harkitsemaan hankintojen osiin jakamista ja on tältä osin hyvä.

Hankinnan kuvauksen lisääminen §:ään 124 ei takaa valmistelun huolellisuutta, mutta voi edesauttaa sitä. 125 §:ään esitetty hankintamenettelyn keskeyttäminen sisältää riskin hankintayksiköiden hallinnollisen työmäärän kasvusta, sillä yhden tarjouksen saaminen kilpailutilanteessa voi johtua markkinatilanteesta ja -tarjonnasta. Todettava on, että muutoksella on yhteys §:ään 65, jonka mukaisella markkinakartoituksen tekemisellä hankintayksikkö välttää riskin uudelleen kilpailutusvelvoitteesta.

Esityksessä ehdotettu sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskeva vaatimus ei ole tarkoituksenmukainen ja on myös vaikeasti toteutettavissa.

Esitys rajoittaa kuntien mahdollisuuksia päättää toimintojensa järjestämisestä ja kohtelee eri kokoisia kuntia eriarvoisesti. Vaikutuksia pitäisi arvioida myös kuntakohtaisesti tai vähimmillään eri kuntatyyppin kuntiin.

Sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimus aiheuttaisi toimivien yhtiöiden purkamisia ja / tai omistusten uudelleenjärjestämissä sekä toimivien palvelujen hankintamallien purkautumisen. Palvelujen järjestäminen edellyttäisi uusien kuntayhtymien, vastuukuntamallien tai kilpailutusten järjestämistä. Haasteita toisivat osaaajapula ja markkinatilanne.

Ilomantsin kunta katsoo, että asian jatkovalmistelussa tulee tarkastella erilaisia vaihtoehtoja. Tätä ei ole tehty nyt lausunnolla olevassa esityksessä, vaan hallitusohjelmaan on kirjattu ainoastaan vaadittu omistusosuus. Omistusoikeusvaatimusta ei ole perusteltu hallitusohjelmassa. Erityisen ongelmallinen omistusosuusvaatimus tulee olemaan jätehuollon järjestämisessä. Jätteiden käsittely ja kierrätys ovat menossa nykyistä suurempiin yksiköihin pääosin EU:n velvoittamana.

Ilomantsin kunta ei tue esitystä rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopumisesta. Rikosrekisteriotteen toimittaminen osana hankintamenettelyä ei ole hankintayksikön hallinnollista taakkaa olennaisesti lisäävä tekijä, mutta on palvelun hankkijan kannalta hankinnan turvallisuutta ja laatua turvaava toimenpide.

Päätös

Hyväksyttiin.

Toimenpiteitä varten ja tiedoksi

1. Lausuntopalvelu.fi